

НЕПІДПРИЄМНИЦЬКІ ЮРИДИЧНІ ОСОБИ ПУБЛІЧНОГО ТА ПРИВАТНОГО ПРАВА: ПРОБЛЕМИ УДОСКОНАЛЕННЯ КРИТЕРІЮ КЛАСИФІКАЦІЇ

УДК 347.191.1

При дослідженні різних видів юридичних осіб як підприємницьких, так і непідприємницьких, слід використовувати кількарівневу класифікацію за тими легальними критеріями, які визначені на рівні Цивільного кодексу України (далі - ЦК України). При цьому система як непідприємницьких, так і підприємницьких юридичних осіб, на нашу думку, повинна розкривати місце тих чи інших структур зі статусом юридичної особи у системі юридичних осіб в цілому та втілювати у собі завершену, ієрархічну, логічно побудовану внутрішню структуру останніх із закритим переліком організаційно-правових форм, проте із збереженням правового механізму щодо створення їх нових видів.

Досліджуючи у попередніх працях проблемні аспекти непідприємницьких юридичних осіб як учасників цивільних правовідносин та сприймаючи тезу з приводу того, що останні за порядком створення можуть бути не тільки юридичними особами приватного права, а й юридичними особами публічного права [1], ми зіткнулись із проблемою кваліфікації самої юридичної особи публічного права. Оскільки правильний теоретичний підхід щодо цього питання матиме в подальшому вплив на вихідні положення в частині кваліфікації видової належності непідприємницької юридичної особи чи то до юридичної особи публічного чи то приватного права, у рамках цієї статті зосередимо увагу на проблемних аспектах щодо критеріїв, які ставляться в основу моделювання категорії «юридична особа публічного права».

Запроваджений у рамках ст. 81 ЦК України поділ юридичних осіб на юридичні особи публічного та приватного права у вітчизняній цивілістиці сприймається доволі позитивно. Така ситуація є цілком об'єктивною, адже цінність окресленого підхо-

ду полягає, передусім, у спробі впорядкувати цивільно-правове становище юридичних осіб публічного права. Але, на жаль, слід констатувати, що зазначена класифікація носить до певної міри незавершений характер, адже сьогодні на законодавчому рівні так і не вирішеними залишаються питання щодо правового режиму майна юридичних осіб публічного права, меж участі в цивільному обороті, специфіки цивільно-правової відповідальності та багатьма іншими.

Проте, аналізуючи міркування пов'язані із запровадженням поділу юридичних осіб на юридичні особи публічного та приватного права, неможливо оминати увагою й ті ідеї, в основі яких лежать можливі напрями удосконалення цього поділу в основному у зв'язку із його незавершеністю. Так, проблему щодо сутності юридичних осіб публічного права, правда, у порівняльному аспекті із законодавством Польщі піднімають С. Іванов та І. Сніцар. Автори вказують, що нагальним як в Україні, так і в Польщі постає питання розробки законодавчого механізму участі публічних юридичних осіб у цивільних відносинах на засадах цивільного права та з урахуванням специфіки їх правового статусу. Початковим етапом вирішення цього питання є окреслення в законі суті публічних та приватних юридичних осіб. Науковці вважають, що приватні юридичні особи - це організації, які створені на добровільних засадах для реалізації своїх приватних інтересів на базі права приватної власності. Публічні (державні та комунальні) юридичні особи – це створені у розпорядчому порядку публічно-правовими утвореннями організації для реалізації визначеної у нормативному порядку публічної мети їх створення на основі державної або комунальної власності [2, с. 143]. Із наведених визначень випливає, що цивілістами зроблено спробу змінити термінологію, перейменувавши юридичну особу публічного права на публічну юридичну особу, а юридичну особу приватного права на приватну юридичну особу. Таку позицію сприймаємо нейтрально, а то й негативно, оскільки у національному законодавстві та термінологічному словнику як теоретиків, так і практиків прижився термін «юридична особа публічного/приватного права» і в зміні назви не вирішується питання щодо належної регламентації

елементів правового становища досліджуваних суб'єктів права. Хоча позитивно оцінюємо вказівку на форму власності, як критерій, що застосовується поряд із критерієм порядку створення таких юридичних осіб. Проте, переконані, що критерій форми власності слід використовувати як додатковий критерій при окресленні сутності юридичної особи публічного права.

Цивіліст І. М. Кучеренко відзначала, що такого критерію поділу юридичних осіб недостатньо. Науковцем наведено ряд інших критеріїв, серед яких категорія інтересу, а також ознака цивільної відповідальності держави, АР Крим, органів місцевого самоврядування за юридичних осіб публічного права [3]. Підхід щодо доцільності врахування також категорії інтересу при розподілі юридичних осіб на юридичні особи публічного та приватного права сприймає й І. В. Спасибо-Фатєєва, зазначаючи, що не можна відкидати інтерес, який з одного боку, слугує для осіб мотивацією для об'єднання з іншими особами задля створення юридичної особи. Відтак, юридичні особи приватного права створюються за ініціативою приватних осіб на підставі приватноправового акта для задоволення свого приватного інтересу, передусім їх засновників, учасників. Юридичні особи публічного права створюються за ініціативою державних органів або органів місцевого самоврядування на підставі публічно-правового акта. Якщо ж враховувати інтерес, продовжує науковець, то перегляду потребує статус тих організацій, які вважаються юридичними особами приватного права за критерієм інтересу, позначеним у ч. 2 ст. 82 ЦК України, але насправді їх інтерес виходить за межі приватної сфери буття. Прикладом таких організацій, які є юридичними особами приватного права, проте діють з публічними інтересами, автор вважає громадські організації, політичні партії тощо [4, с. 71-72].

Дійсно, у більшості випадків, якщо юридична особа створюється у розпорядчому порядку, то за цим стоїть суспільно-корисний інтерес, якщо ж на підставі приватноправового акта, то тут превалює приватнокорисний. Класифікуючи інтереси у цивільному праві через систему цивільного права, що, як вірно зауважує І. В. Венедиктова, дозволяє найбільш повно охопити можливо-

сті сфери прояву охоронюваних законом цивільних інтересів, то можна виділити й інтереси, носіями яких виступають юридичні особи. Ці інтереси залежать від сфери діяльності юридичної особи, при цьому значення інтересу для юридичних осіб полягає у тому, для чого ж створюється юридична особа [5, с.]. Досліджуючи проблематику приватних та публічних інтересів, О. О. Первомайський зазначає, що безпідставним є ототожнення публічних та приватних інтересів, оскільки достатньо відмінними є суб'єкти – носії цих двох інтересів: з одного боку, це суб'єкт приватного права, з іншого – соціальне утворення [6, с. 75]. Водночас, продовжує автор, повне та повсякчасне протиставлення приватного та публічного інтересів, також буде помилкою, у даному випадку слід вести мову про взаємний вплив цих явищ на зміст одне одного та існування випадків збігу їх змісту тою чи іншою мірою [6, с. 82]. З такими міркуваннями автора однозначно слід погодитись.

При розробці загальнотеоретичних уявлень про юридичну особу цивілісти неодноразово задавались питанням з приводу того, що ж мотивує фізичних осіб об'єднуватись. Так виникла відома в науці цивільного права теорія інтересу, в якій через призму поняття інтересу розкривається сутність юридичної особи, засновником якої виступив німецький дослідник Р. Фон Ієрінг. Науковець вказував, що цивільне право своїм завданням повинно забезпечити людині який-небудь інтерес. Дійсний носій права, дестинатарій завжди людина. Будь-яку юридичну особу можна уявити як групу осіб. Фізичні особи, що становлять юридичну особу виступають носіями права, заради яких воно й створюється [7, с. 356–360]. Фізичні особи і створюють юридичну особу з метою реалізації певного інтересу, який не можна (складно реалізувати) через правовий статус фізичної особи. Саме тому інтерес відіграє особливе значення, коли йдеться про доцільність об'єднання фізичних осіб у особу юридичну та державну реєстрацію останньої.

У загальному вигляді, якщо йдеться про створення юридичної особи публічного права, то вбачається, що у її діяльності буде реалізовуватись публічноправовий інтерес, а якщо створюється юридична особа приватного права, місце має приватноправовий

інтерес, проте не завжди. Реалізація публічного інтересу при діяльності юридичної особи публічного права є цілком очевидною та об'єктивною. Втім, суспільно-корисний (публічний) інтерес може переслідуватись не тільки державою чи територіальною громадою, а також і приватними особами. Для прикладу, у цивілістичній літературі відзначається, що фізичні особи при створенні юридичної особи приватного права за власною ініціативою, можуть переслідувати суспільний інтерес, наприклад, при створенні благодійного фонду власного імені [8, с. 186]. Наведене означає, що категорія інтересу носить доволі умовний характер, оскільки у кожному публічному інтересі реалізується приватний. Так, скажімо, Фонд гарантування вкладів фізичних осіб діє передусім в інтересах забезпечення стабільності банківської системи шляхом реалізації функцій гарантування вкладів та виведення неплатоспроможних банків з ринку фінансових послуг. Разом з тим, вкладник, якому гарантована сума вкладів, через діяльність Фонду реалізовує свій приватний інтерес щодо повернення суми банківського вкладу та відсотків за ним. Аналогічно й громадські об'єднання, діючи в суспільних інтересах у різних сферах людської життєдіяльності і задовольняючи інтерес невизначеного кола осіб, можуть реалізовувати також інтереси окремих осіб. Навіть чітко виражений публічний інтерес зберігатиме в собі приватноправову складову і навпаки. Це означає, що окреслений критерій поділу носить до певної міри умовний характер і якщо слідувати виключно йому, можна помилково відносити ті чи інші юридичні особи до юридичних осіб публічного права, хоча за усіма своїми цивілістичними ознаками така юридична особа є юридичною особою приватного права. А це, означає, що категорія інтересу не зможе виступити абсолютним та самодостатнім критерієм при поділі юридичних осіб на юридичні особи публічного чи приватного права, замінивши при цьому критерій порядку їх створення.

Чи слід застосовувати цей критерій на законодавчому рівні разом із критерієм, що закладений в рамках ст. 81 ЦК України? Вбачається, що також ні, оскільки матимемо невизначеність із приналежністю юридичних осіб до юридичних осіб публічного

чи приватного права, скажімо, у тому випадку, коли юридична особа створюється на підставі приватноправового акта, проте з певним публічним інтересом чи навпаки. У такий спосіб, по-перше, буде створюватись додаткова плутанина на практиці через віднесення тих чи інших конкретних юридичних осіб в одних випадках до юридичних осіб публічного права – в інших приватного, а, по-друге, застосування кількох критеріїв поділу при класифікації одного і того ж явища навряд чи виведе на достовірну класифікацію.

Навіть якщо за категорією інтересу згрупувати юридичні особи на приватнокорисні та публічнокорисні, то все одно доведеться з'ясувати правову природу установчих документів, специфіку прав засновників (учасників), особливості правового режиму майна та специфіки цивільної відповідальності юридичної особи. Це означає, що для цивілістичної характеристики суті непідприємницької юридичної особи чи то приватного чи то публічного права інтересу не достатньо.

В окремих ситуаціях, коли один із критеріїв буде випадати із загальної моделі бачення юридичної особи публічного права, як і будь-якого правового явища, цивілісти будуть змушені або вводити комплекс додаткових критеріїв, або вважати ту чи іншу ситуацію винятком із загального правила, яка тим не менше підтверджує його існування. Наведемо приклад. Юридична особа створена у розпорядчому порядку, проте з приватним інтересом, але усі інші цивілістичні ознаки (специфіка правоздатності, правовий режим майна, специфіка відповідальності учасників відповідують конструкції юридичної особи публічного права). Це означає, що і за основним критерієм, і за сукупністю додаткових критеріїв у такій юридичній особі превалює її приналежність до юридичних осіб публічного права.

Незважаючи на те, з яким інтересом діє та чи інша юридична особа, якщо вона вступає в цивільне правовідношення, на неї автоматично поширюються положення ЦК України, якщо інше не визначено законом. Таке правило закріплене в рамках ст. 82 ЦК України. Як вірно відзначає Р. Б. Шишка, при укладенні цивільних договорів, у правовідносинах з набуття права власності

тощо до юридичних осіб публічного права встановлено загальне правило: вони передусім діють відповідно до цивільного законодавства [9, с. 26].

Проте, дослідження впливу інтересу при науковому пізнанні суті тієї чи іншої юридичної особи відіграє неабияке значення як додаткова ознака (підстава) і це повинно враховуватись на рівні актів спеціального законодавства, застосовуючи категорію інтересу можна з цією метою. Так, специфіка інтересу, який характерний для тих чи інших непідприємницьких юридичних осіб обумовлює й окремі особливості їх цивільно-правового статусу. Скажімо, досліджуючи цивільно-правові засади участі непідприємницьких товариств у цивільних правовідносинах, В. В. Кочин зауважує на необхідності визнання обов'язковим установчим документом суспільно-корисних товариств не лише статуту, а й документа, що визначає їх суспільну користь (програми) [10]. Це означає, що юридичні особи, в основі діяльності яких лежить суспільно-корисний інтерес, характеризуються специфічними установчими документами. Це додаткова ознака таких юридичних осіб, що повинна враховуватись з метою кристалізації їх цивільно-правового статусу. Закладаючи інтерес в основу поділу непідприємницьких юридичних осіб та ділити їх на приватнокорисні та суспільнокорисні в межах ЦК України означає виводити додаткову ознаку до рівня основної, а тому перспектив щодо поділу непідприємницьких юридичних осіб за категорією інтересу не вбачаємо.

Наведене свідчить про те, що застосування класифікаційного критерію поділу юридичних осіб як категорія інтересу на рівні ЦК є не зовсім логічним кроком, так само як і виділення в його рамках приватнокорисних та суспільнокорисних непідприємницьких юридичних осіб. Іншими словами, основним при розмежуванні юридичних осіб публічного та приватного права слід залишити критерій порядку створення. Додатковими критеріями моделювання суті юридичної особи публічного права виступають категорія інтересу, правовий режим майна, особливості відповідальності держави чи територіальної громади за її зобов'язаннями, вид цивільної правоздатності тощо.

Такий підхід дозволить враховувати різні моделі поєднання основного та додаткового критеріїв при визначенні належності юридичної особи або до юридичної особи публічного або приватного права. При цьому варіанти поєднання зазначених критеріїв можуть бути такі :

1) якщо юридична особа створена на підставі публічно-правового акта та діє з суспільно-корисним (публічним) інтересом, форма власності такої юридичної особи державна чи комунальна, то такий набір ознак тільки додатково підтверджує приналежність юридичної особи до юридичної особи публічного права;

2) якщо ж юридична особа діє на підставі приватноправового акта, проте з суспільно-корисним інтересом (при цьому всі інші ознаки такої відповідають сутності юридичної особи приватного права), то це не змінює приналежності юридичної особи до юридичної особи приватного права, виводячи на перше місце критерій порядку створення перед критерієм інтересу.

3) якщо ж юридична особа створена у розпорядчому порядку, проте усі інші її кваліфікуючі ознаки відповідають правовій сутності юридичної особи приватного права, то така юридична особа є юридичною особою приватного права, оскільки набір усіх додаткових ознак витіснятиме у цьому випадку критерій порядку створення юридичної особи.

Спробуємо підвести наведені теоретичні міркування у практичну площину, застосувавши комплексний аналіз за різними критеріями при характеристиці тієї чи іншої юридичної особи на приналежність її до юридичної особи приватного права чи публічного права. Наведемо приклад. ЦК України серед правових форм участі держави у відносинах приватноправової сфери окреслено можливість створення юридичних осіб публічного права (державні підприємства, навчальні заклади тощо) у випадках та в порядку, встановленому Конституцією України та законом (ч. 2 ст. 167 ЦК України) та юридичних осіб приватного права (підприємницькі товариства тощо), брати участь в їх діяльності на загальних підставах, якщо інше не встановлено законом (ч. 3 ст. 167 ЦК України). Разом з тим, через очевидну недосконалість наведених нами норм ст. 167 ЦК України, на практиці можуть виникну-

ти питання приналежності тієї чи іншої організаційно-правової форми юридичної особи, створеної державою, до одного чи іншого виду. Так, наприклад, державне акціонерне товариство слід відносити до юридичних осіб публічного чи приватного права, створених державою? На такого роду невизначеності уже вказувалось у цивілістичній літературі. Так, зокрема, О. О. Первомайський відзначає, що окремі господарські товариства (н-д, національні (державні) акціонерні компанії створюються розпорядчим актом органу державної влади, що формально відповідає ознакам створення юридичної особи публічного права. Водночас за своєю суттю та згідно з положеннями ч. 3 ст. 167 ЦК України зазначені товариства є юридичними особами приватного права [11, нами вбачається, що визначення приналежності державного акціонерного товариства до одного чи іншого різновиду юридичних осіб лежить в площині системного правового аналізу як ч. 2 ст. 81 ЦК України (щодо розпорядчого порядку створення юридичних осіб публічного права), так і всебічної характеристики юридичних осіб на факт їх приналежності до певного виду юридичних осіб (публічного чи приватного права) за такими елементами їх цивільно-правового статусу як мета та предмет їх діяльності, правовий режим майна, специфіка управління, обсяг правоздатності, особливості відповідальності за власними зобов'язаннями.

У ст. 167 ЦК України серед переліку юридичних осіб публічного права названо державне підприємство. Проте, з урахуванням того факту, що ЦК України не врегульовує відносини пов'язані із діяльністю підприємств, в тому числі державних, слід звернутись до положень Господарського кодексу, зокрема ст. 73. Щодо тих юридичних осіб, які вважаються юридичними особами приватного права, що створені державою, то у рамках ч. 3 ст. 167 ЦК України визначено, що це можуть бути підприємницькі товариства. При цьому важливо, щоб їхнє створення відбувалось не у розпорядчому порядку, а у відповідності до положень ЦК України щодо створення юридичних осіб приватного права, положень ЗУ «Про господарські товариства», ЗУ «Про акціонерні товариства та інших актів законодавства, якими деталізовано порядок створення та діяльності юридичних осіб приватного права. До під-

приємницьких товариств відповідно до положень цивільного законодавства включаються господарські товариства та виробничі кооперативи. Проте з огляду на специфіку цивільно-правової відповідальності повних, командитних товариств, а також товариств з додатковою відповідальністю ці організаційно-правові форми господарських товариств недоцільно використовувати (хоча й прямо не заборонено) при створенні державою юридичних осіб приватного права. А от щодо акціонерних товариств та товариств з обмеженою відповідальністю, то ці організаційно-правові форми за своєю суттю є найбільш оптимальними для використання при створенні державою юридичних осіб приватного права. Порядок їх створення і правовий механізм погодження установчих документів, закріплення майна на праві власності, широкий обсяг прав при їх вступі у речові та зобов'язальні правовідносини, а також самостійна майнова відповідальність за власними зобов'язаннями повною мірою відповідають конструкції юридичної особи приватного права з тією особливістю, що засновником (акціонером чи учасником) такої юридичної особи виступає держава.

Крім того, у процесі корпоратизації створені та діють так звані державні акціонерні товариства, поняття яких визначено положеннями ГК України, а порядок створення та діяльності деталізований у «Порядку перетворення державного унітарного комерційного підприємства в акціонерне товариство» від 29 серпня 2012 р. № 802 [12]. Так, відповідно до ч. 7 ст. 74 ГК України державне унітарне комерційне підприємство може бути перетворене у державне акціонерне товариство, 100 відсотків акцій якого належать державі. Засновниками акціонерних товариств, що утворюються шляхом перетворення, є суб'єкти управління об'єктами державної власності, визначені абз. 2 - 6 ч. 1 ст. 4 Закону України «Про управління об'єктами державної власності» [13]. З вищезазначеного випливає, що держава в особі зазначених у рамках наведеного вище Закону суб'єктів, виступає єдиним акціонером державного акціонерного товариства. Товариство діє на підставі статуту, є власником майна, переданого із державної власності, управління окресленим товариством відповідає специфіці управління юридичними особами приватного права, воно самостійно

визначає напрямки вступу у речові та зобов'язальні правовідносини та є самостійним суб'єктом цивільно-правової відповідальності за власними зобов'язаннями. З огляду на наведене, є усі підстави вважати державне акціонерне товариство юридичною особою приватного права, що створена державою.

Аналогічний підхід буде застосовуватись і при окресленні видової належності непідприємницьких юридичних осіб, що створюються державою чи територіальною громадою (установ, закладів, фондів) чи то до юридичних осіб публічного права, чи то до юридичних осіб приватного права.

Підсумовуючи, слід зазначити, що правова сутність юридичної особи публічного права визначається порядком її створення як основним критерієм та рядом додаткових цивілістичних критеріїв таких як інтерес, правовий режим майна, особливості відповідальності держави чи територіальної громади за їх зобов'язаннями тощо. Такий висновок слід враховувати при визначенні видової належності будь-якої непідприємницької юридичної особи чи то до юридичної особи публічного чи приватного права, моделюючи при цьому варіанти поєднання наведених ознак.

1. Зозуляк О. І. *Організаційно-правові форми непідприємницьких юридичних осіб публічного права* / О. І. Зозуляк // *Проблеми здійснення суб'єктивних прав : матеріали круглого столу (14-15 березня, 2015 р.)*. – Харків, ХНУВС, 2015. – С. 41-50.
2. Іванов Сергій, Сніцар Інна *Особливості правового статусу (державних) юридичних осіб : досвід Польщі* / Сергій Іванов, Інна Сніцар // *Сучасні проблеми порівняльного правознавства : зб. наук. праць / за ред. Ю.С. Шемшученка, Я.В. Лазура; упор.: О.В. Кресін, М.В. Савчин*. – Ужгород – Київ : Вид-во «Говерла», 2015. – 218 с.
3. Кучеренко І. М. *Організаційно-правові форми юридичних осіб публічного права [Текст]: Монографія* / І. М. Кучеренко. – К.: Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2004.
4. Спасибо-Фатеева І. *Юридичні особи за Цивільним кодексом України [Текст]* / Інна Спасибо-Фатеева // *Право України*. – 2014. - № 2. – С. 70-79.
5. Венедиктова І. В. *Методологічні засади охоронюваних законом інтересів у приватному праві : монографія* І. В. Венедиктова. – Х.: Нове Слово, 2011. – 260 с.

6. *Первомайський О. О. Приватний та публічний інтерес у цивільному обороті : окремі питання / О. О. Первомайський // Стабільність цивільного обороту в Україні : проблеми забезпечення : збірник наукових праць. Випуск другий / Беляєвич О. А., Берестова І. Е., Гриняк А. Б. та ін. / За ред. О. А. Беляєвич – К. : НДІ приватного права і підприємництва ім. академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України, 2014. – С. 69-82.*
7. *Ihering R. v. Der Geist des romischen Rechts: Bd. I–III. Leipzig, 1888. Bd. III. S. 356–360.*
8. *Цивільне право України: Курс лекцій: У 6-томах. Т. І. Книга 2 / За ред. Р.Б. Шишки та В.А. Кройтора. — Харків: Еспада, 2004. — 392 с.*
9. *Шишка Р. Б. Сутність юридичної особи публічного права / Р. Б. Шишка // Непідприємницькі організації у механізмі реалізації права громадян на об'єднання (асоціації): Збірник наукових праць (за результатами роботи «круглого столу») / За заг. ред. М. К. Галянчика. – К.: НДІ приватного права і підприємництва ім. академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України, 2013. – С. 25-29.*
10. *Кочин В. В. Непідприємницькі товариства як юридичні особи приватного права: монографія [Текст] / Володимир Володимирович Кочин. – К.: НДІ приватного права і підприємництва ім. акад. Ф. Г. Бурчака НАПрН України, 2013. – 200 с.*
11. *Первомайський О. О. Методологічні підходи в дослідженні поняття юридичної особи / О. О. Первомайський // Методологія приватного права : сучасний стан та перспективи розвитку (м. Київ, 22-23и травня 2009 р.): Збірник матеріалів II Міжн. наук.-практ. конф. «Методологія частного права : современное состояние и перспективы развития» / Ред. кол. О. Д. Крупчан (голова), Н. С. Кузнецова, Я. М. Шевченко та ін.. – К.: НДІ приватного права і підприємстві АПрН України, 2009. – С. 148-151.*
12. *Порядок перетворення державного унітарного комерційного підприємства в акціонерне товариство», затв. постановою Кабінету Міністрів України від 29 серпня 2012 р. № 802. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/802-2012-%D0%BF>*
13. *Про управління об'єктами державної власності : Закон України [прийнятий 21 вересня 2006 р.; за станом на 04.07.2013 р.] // Відомості Верховної Ради України, 2006. - № 46. - Ст. 456.*
Зозуляк О. І. Юридичні особи публічного та приватного права : проблеми удосконалення критерію класифікації

Стаття присвячена теоретико-правовому аналізу питань, пов'язаних із класифікацією юридичних осіб за порядком створення, що втілений в рамках ст. 81 ЦК України. У науковій праці аналізуються концепції провідних цивілістів України щодо напрямів удосконалення зазначеного критерію. Особливо детально досліджено доцільність поділу юридичних осіб на юридичні особи публічного та приватного права за критерієм інтересу. Обґрунтовано, що категорію інтересу недоцільно використовувати як самостійний критерій поділу юридичних осіб, оскільки він є умовним та не виводить на достовірну класифікацію.

Зроблено висновок, що правова сутність юридичної особи публічного права визначається порядком її створення як основним критерієм та рядом додаткових цивілістичних критеріїв таких як інтерес, правовий режим майна, особливості відповідальності держави чи територіальної громади за їх зобов'язаннями тощо.

Такий висновок слід враховувати при визначенні видової належності будь-якої юридичної особи чи то до юридичної особи публічного чи приватного права.

Ключові слова: юридична особа публічного права, класифікація юридичних осіб, інтерес.

Зозуляк О. І. Юридические лица публичного и частного права : проблемы усовершенствования критерия классификации

Статья посвящена теоретико-правовому анализу вопросов, связанных с классификацией юридических лиц за порядком создания, который воплощен в рамках ст. 81 ГК Украины. В научном труде анализируются концепции ведущих цивилистов Украины относительно направлений усовершенствования этого критерия. Особенно детально исследована целесообразность разделения юридических лиц на юридические лица публичного и частного права по критерию интереса. Обоснованно, что категорию интереса нецелесообразно использовать в качестве самостоятельного критерия разделения юридических лиц, поскольку он является условным и не выводит на достоверную классификацию.

Сделан вывод, что правовая сущность юридического лица публичного права определяется порядком его создания как основным критерием и рядом дополнительных гражданско-правовых критериев таких как интерес, правовой режим имущества, особенности ответственности государства или территориального общества за их обязательствами.

Ключевые слова: юридическое лицо публичного права, классификация юридических лиц, интерес.

O.I. Zozuliak. Non-commercial legal entities of public and private law: problems of classification criteria improvement.

The article is devoted to theoretical and legal analysis of issues related to the classification of legal entities by the order of creation, which is stated in art. 81 of the Civil Code of Ukraine. The scientific work analyzes the concepts of leading jurists of Ukraine concerning improvement of mentioned criteria.

The article researches division advisability of juridical units into legal entities of public and private law by the criterion of interest. It is proved that the category of

interest is inappropriate to use as a separate criterion for dividing entities because it is conditional and does not lead to accurate classification.

It is concluded that the legal nature of the juridical entity of public law is determined by the order of creation as the main criterion and a number of additional civil criteria such as interest, legal status of the property, responsibility of the state or territorial communities by their obligations etc. This finding should be considered when determining the species belonging of any legal entity to the legal person of public or private law.

Keywords: legal entity of public law, the classification of legal entities, interest.

Козик В.Є.

КАТЕГОРІЇ «ДЕРИВАТИВ» ТА «ПОХІДНИЙ ЦІННИЙ ПАПІР» В УКРАЇНСЬКОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ: ПРАВОВА ПРИРОДА ТА СУЧАСНИЙ СТАН ПРОБЛЕМИ

УДК 347.457

Постановка проблеми. Проблема співвідношення категорій «дериватив» та «похідний цінний папір» в українській цивілістиці постала одразу ж після імплементації цих понять у вітчизняне законодавство. Законодавець декілька разів змінював позицію з приводу їх співвідношення, що відображалось в результатах правотворчості. Проте чіткості з цього питання в законодавстві і досі немає. Такий стан нормативно-правового регулювання не сприяв формуванню уніфікованого підходу в доктрині та практиці.

Стан наукової розробки проблеми. Більшість цивілістів стверджують, що категорії «дериватив» та «похідний цінний папір» є тотожними (Агапєєва Е.В., Белов В.А., Труба В.І., Яворська О.С., Яроцький В.Л.). В той же час існують й інші погляди, так деякі дослідники прийшли до висновку, що далеко не всі деривативи можуть бути цінними паперами (Іванова К.В., Карагусов Ф.С., Мица Ю.В., Шевченко Г.М.), зустрічаються погляди про те, що зобов'язання з деривативів не можуть бути інкорпоровані в зміст цінного паперу (Жуков Д.О., Канзафарова І.С., Петросян Е.С., Рохина Е.А.). Окремі цивілісти включають до похідних цінних паперів окрім деривативів інші документи, для прикладу іпотечні цінні папери, конвертаційні облігації тощо (Агапєєва Е.В.,